

ÚČAST OBČANŮ NA NOVÝCH FORMÁCH STÁTNÍ SPRÁVY A MÍSTNÍ SAMOSPRÁVY

SOUHRN

TÉMATICKÉ ZAMĚŘENÍ

Účelem této kapitoly je zvýšit stupeň společenského povědomí o významu knihoven při podpoře občanství, smyslu pro demokracii a politické spolupráce.

POLITICKÉ SOUVISLOSTI

V Evropě je řada důkazů o tom, že občané mají pocit, že jsou vzdáleni od rozhodovacího procesu. To se může projevit v apatii, zmatku nebo zlobě vůči vládám, jejich institucím a politice na evropské a celostátní úrovni. Starost činí klesající počet osob, které volí v místních, celostátních a evropských volbách. Tento zřejmý nezájem je patrný mezi mládeží a nižšími socio-ekonomickými skupinami ve společnosti.

Existuje zde také vědomí širší potřeby nabídnout alternativní způsoby, jimiž mohou občané přispět pozitivně k vládě a správě a toho, aby byly patrné výhody tohoto konání, vyjádřené důrazně v Bílé knize o vládě vypracované Evropskou komisí a v Leakenské deklaraci z prosince 2001.

Evropský akční plán elektronizace klade důraz na využití IST (technologie informační společnosti- dále jen IST) k popularizaci lepších a reprezentativnějších forem vlády a osvětluje potřebu zajistit přístup k online veřejným službám, stejně tak jako k veřejným budovám. Ale zabraňování účasti sociálně dezintegrovaných skupin na elektronické formě státní správy a samosprávy je pouze jedním aspektem tohoto problému. Online zařízení může také zvýšit kvalitu veřejné služby a její obsah a učinit ji přitažlivější pro znevýhodněné občany tím, že podpoří jejich sociální integraci.

Veřejné knihovny mohou vždy bojovat za intelektuální svobodu a spravedlivý a volný přístup k informacím. Samy již teď překračují tuto svoji tradiční roli. Pojetí knihoven jakožto center obce, stejně tak jako depozitářů paměti obce je realitou v mnoha zemích. Jakožto instituce klíčového přístupu mohou a měly by veřejné knihovny být centrálně zaangażovány v spolupráci místní sociální komunity a iniciativách k rozvoji a poskytování nových služeb založených na IST v podpoře demokratické účasti.

UŽITEČNÉ INFORMACE PRO ÚSPĚŠNOU PRAXI

Veřejné knihovny by měly rozvíjet své stávající postavení tak, aby:

- působily jako kontaktní místa elektronické formy státní správy a samosprávy a elektronického hlasování po internetu;
- podporovaly účast obyvatel na nových formách vlády prostřednictvím ukázkových programů, interaktivních počítačových služeb a diskusí/debat;
- poskytovaly přístup k informacím místní samosprávy a státní správy, projektům a plánům;
- připravily občany na možnost rozhodování o věcech veřejných prostřednictvím konzultací, zajištění kvalitních informací a přijetí nových technologií.

ÚKOLY PRO BUDOUCNOST

V budoucnu budou online přístup a elektronická forma státní správy a samosprávy individualizovány a organizovány podle profilů poptávky, spíše než podle struktur služby dodávání dokumentů. Veřejné knihovny budou potřebovat odpovědět na tuto agendu pomocí při rozvoji systémů pro personalizovaný přístup založený na IST v celkovém rámci místní samosprávy.

TÉMATICKÉ ZAMĚŘENÍ

Problémy, jimiž se v této kapitole zabýváme, zahrnují:

Boj s neúčastí
Demokracie a občanství
Klíčový přístup

POLITICKÉ SOUVISLOSTI

Je zde sdostatek důkazů o pocitu občanů, že jsou vzdáleni od rozhodovacího procesu, zvláště na úrovni Evropské unie. To se může projevit v apatii, zmatku a zlobě vůči vládám, jejich institucím a politice na evropské a celostátní úrovni. V celé Evropě činí starost klesající počet osob, které volí v místních, celostátních a evropských volbách. Mnohé z tohoto zřejmého nezájmu nalézáme mezi mladými a nižšími socio-ekonomickými skupinami ve společnosti. Tento problém je patrný ve většině evropských států.

Neúčast na dění ve společnosti stále větší skupiny lidí představuje jasnou výzvu. Existuje zde vědomí široké potřeby nabídky alternativních způsobů, jimiž mohou občané přispět pozitivně k vládě a správě a toho, aby byly patrné vidět výhody tohoto konání. Potřeba relevantnější a kompetentnější státní správy a místní samosprávy a větší politické účasti je vyjádřena důrazně v Bílé knize o vládě vypracované Evropskou komisí a v Leakenské deklaraci z prosince 2001. Evropský akční plán elektronizace také klade důraz na používání IST napomáhající k zavedení lepších a reprezentativnějších forem státní správy.

- **Informace** může být v této souvislosti definována jako jednostranný vztah, jímž vláda dodává informace občanům. Současné trendy ukazují, že tento rozsah informací značně vzrostl a že jeho opatření nyní tvoří cíl, který sdílají všechny země Evropské unie. Všechny členské země poskytují vládní informace online (např. prostřednictvím webovských stránek, portálů) a někteří mají politické cíle a svá pravidla. Ale kvantita, kvalita a rozsah poskytnutých informací se značně liší a existuje málo snahy hodnotit kvalitu webovských stránek nebo poskytovaných informací.
- **Konzultace** je dvoustranným vztahem, v němž občané poskytují zpětnou vazbu o problémech definovaných vládou. Tento vztah je na vzestupu, ale v pomalejší míře, a větší rozdíly zůstávají mezi evropskými zeměmi. Málo zákonodárných sborů plně využívá internetu, když se radí s občanskou společností a s občany.
- **Aktivní účast** je partnerství, v němž občané aktivně formují možnosti politické volby, ale kde vláda si ponechává zodpovědnost za konečná rozhodnutí. Úsilí zaangažovat občany do tvorby politiky jsou vzácné a příklady se omezují pouze na velmi málo zemí jako je Estonsko.

První ocenění veřejných služeb v členských státech předložené v e-Europe Benchmarking Report (Orientační zprávě elektronizace Evropy) naznačuje málo interaktivity online služeb a stále – v několika případech – absenci srozumitelných webovských stránek určených občanům.

IST má schopnost zmenšit takové bariéry jako náklady, čas a vzdálenost, ale to závisí na přístupu občanů k IST (např. překlenutí digitálního rozštěpení) a schopnost vlád používat IST efektivně při tvorbě politiky. Veřejné knihovny mají životní roli v zajišťování přístupu k informacím a elektronické gramotnosti.

Na místní a celostátní úrovni jsou příklady nových forem sociálního partnerství a poradenství v takových oblastech jako zaměstnanost, sociální integrace, vzdělávání a vláda všeobecně, které se snaží zajistit větší účast sociálně dezintegrovaných skupin v procesu vlády. V některých případech ovlivnila zákonná reforma a uznání potřeby dělit se o zkušenosti samosprávu na místní úrovni a vedla k podpoře zaangažování obce do spolupráce s místními úřady v aktivnější formu místní demokracie. Veřejné knihovny mají hrát v tomto procesu důležitou roli.

Redukce odlehlosti správních míst a vyhnutí se bloudění ve veřejných budovách a matnosti stát fronty je zvláště důležité pro lidi, kteří mají omezenou mobilitu – jako osoby starající se o děti, starší lidé nebo osoby zdravotně postižené.

UŽITEČNÉ INFORMACE PRO ÚSPĚŠNOU PRAXI

Veřejné knihovny byly určeny jako klíčová zařízení v civilní správě ve zprávách jako „Now we have a basis for libraries in Europe“ (Nyní máme základnu pro strategii knihoven v Evropě) od Myrji Rynänen MEP. Tato rezoluce přijatá Evropským parlamentem na základě zprávy Rynänenové obsahovala důležité odkazy na občanství. Deklarace PublicA Copenhagen Declaration z října 1999 také určila knihovny jako místa, která mají klíčovou roli v **demokracii a občanství**.

Veřejné knihovny uznávají svou zodpovědnost za to, aby umožnily občanům hrát roli ve svých obcích tím, že se naučí novým IT (informační technologie-dále jen IT) dovednostem, budou mít v různých formách přístup k názorům odborníků nebo se budou mít kde sejit a organizovat se. To povede k pozitivním a důležitým příspěvkům ve vedení vlády. Je zde potřeba zajistit, aby tato role byla jasně stanovena, vyjádřena a projevena

v nových digitálních službách a aby veřejné knihovny zajistily těmto zdrojům vykonávat roli, jaká znalostem a zkušenostem, kterou s sebou nesou, náleží.

Veřejné knihovny, jako instituce **klíčového přístupu**, mohou a měly by být zásadně zainteresovány na sociálním partnerství ve své obci a na iniciativách k vyvinutí a poskytování nových služeb na podporu demokratické účasti. Vždy hrály klíčovou roli v rozvoji informačně gramotné populace, která může participovat na demokratické společnosti jakožto informovaní občané. Knihovny také podporují intelektuální svobodu a právo volného přístupu k informacím a bojují za ně.

Ve své každodenní práci již knihovny přesahují tradiční roli. Pojetí knihoven jako center obce, stejně tak jako depositářů paměti obce je realitou v mnoha zemích.

Veřejné knihovny jsou klíčovou institucí v občanské účasti z rozmanitých důvodů, ale hlavně proto, že mohou:

- reprezentovat veřejnou tvář místní správy;
- někdy být jedinými občanskými budovami v obcích;
- mít otevřenou dobu, která je často příznivější uživatelům než u státních a místních úřadů;
- být strategicky umístěny v obcích tak, aby byly kontaktními body pro elektronickou správu prostřednictvím internetu a poradenství;
- být ve velmi dobré pozici, aby mohly podporovat účast obyvatel v nových formách vlády prostřednictvím ukázkových programů, interaktivních počítačových služeb a diskusí/debat;
- poskytovat přístup k informacím místní samosprávy a státní správy, projektům a plánům;
- být aktivní a snažit se předvídat potřeby svých uživatelů;
- připravit členy svých obcí na to přispět k rozhodování prostřednictvím konzultací, zajištění kvalitních informací a přijetí nových technologií;

ÚKOLY PRO BUDOUCNOST

- **Marketing.** Knihovny, muzea a archivy jsou často vnímány jako statické a strnulé instituce. Marketing v minulosti byl často provinční a soustředil se na individuální aktivity. V budoucnu by měl klást důraz na pozitivní roli knihoven, jakou musejí hrát při zprostředkování vlády občanům.
- **Expertiza.** K demokratickým projektům se často přistupuje z hlediska vlády bez toho, aby se uvažovalo adekvátně, co občané skutečně požadují. Knihovny by mohly pomoci vyhnout se této skutečnosti tím, že dají k dispozici své obrovské zkušenosti a přiblíží je svým zákazníkům a tím, že tuto roli budou sdílet s dalšími agenturami ve stádiu návrhu služeb.
- **Efektivita.** Nové způsoby interakce s úřady musí prokázat, že jsou efektivní. Je-li to vnímáno tak, že více příležitosti k účasti na správě obce nevede ke změně, pak občané mohou ztratit důvěru a zájem. Knihovny musí demonstrovat úřadům a veřejnosti právě v čem se odlišují. Musejí prokázat jak mohou přispět k občanské společnosti a zaangažovat občany do života svých obcí.
- **Individualizace.** V budoucnu bude online přístup individualizován a organizován podle profilů zakázky spíše než podle struktur služby dodávání dokumentů. Veřejné knihovny potřebují odpovědět na tuto agendu tím, že budou pomáhat při rozvoji systémů založených na IST pro personalizovaný přístup v celkovém rámci místní správy.

ODKAZY NA WEBOVÉ STRÁNKY

Následující příklady ilustrují současnou praxi ve veřejných knihovnách v členských zemích Evropské unie a v kandidátských zemích. Při hodnocení takových příkladů je důležité chápat, že zodpovědnosti a pravomoci místních úřadů se mohou lišit stát od státu a že knihovní systémy jsou v různých stádiích vývoje.

Regionální

Network Library Program, CEE & former USSR (Program síťové knihovny, CEE a bývalý SSSR)

Program síťové knihovny (NLP) pomáhá transformovat knihovny v nových demokratických zemích ve skutečně veřejná centra orientovaná na služby. Viz také Information program (Informační program).

<http://www.osi.hu/nlp/>

Bulharsko

Motivation for choice: Information Centre of the Central Library of Sofia (Bulgaria) (Motivace pro volbu: Informační středisko Ústřední knihovny Sofie – Bulharsko)

Posláním projektu je vytvořit nové služby pro občany relevantní technologiím informační společnosti.
<http://libsofia.pip.digsys.bg/>

Chorvatsko

Zadar City Library

Projekt „Knihovna jako centrum obce“.

<http://www.gkzd.hr/new/en/html/users/lcc.html>

Německo

Bremen Online-Services, Germany (Brémské online služby, Německo)

Brémská veřejná knihovna se účastní na federálně financovaném projektu zahrnujícím brémskou státní správu – BOS (Bremen Online-Services – Brémské online služby). Tato veřejná knihovna působila jako kontaktní bod pro tuto službu, stejně tak jako distribuční bod pro bezpečnostní čipové karty používané při výpůjčkách.

<http://www.bos-bremen.de/english/index.html>

Irsko

Local Agenda 21 and public libraries in Dublin City Council, Ireland (Místní agenda 21 a veřejné knihovny v Dublinské městské radě, Irsko)

Příspěvek veřejných knihoven Dublinu k Místní agendě 21 se soustřeďuje na roli knihovny jako agentury pro vzdělávání a na stále naléhavější klíčovými problémy trvale udržitelného vývoje.

<http://www.iol.ie/dublincitylibrary/la21.htm>

Electronic voting (Elektronické hlasování)

Irská vláda se zabývá elektronickým hlasováním, a věnuje zvláštní pozornost zkušenostem v Německu a v Nizozemí. Je navrženo, aby irské veřejné knihovny byly využity jako prostředky usnadňujícího zavádění tohoto systému do veřejnosti, protože poskytují lidem příležitost seznámit se s tímto systémem předtím, než je používán oficiálně.

<http://www.viron.ie/electindex.html>

Itálie

Iperbole, Bologna, Itálie

Iperbole, Boloňská městská síť, pracuje od r.1995 a používá internetu k rozvinutí teledemokracie, transparentnosti ve správě, práva na informace, styku s občany a účast v rozhodování. Knihovny působí kontaktní bod k Iperpole.

<http://www.comune.bologna.it/>

Litva

Youth Zone (Zóna mládeže)

Pobočka Vilniuské městské knihovny v Antakalnio zřídila v knihovně Zónu mládeže, která je vybavena moderním IST zařízením a internetovým spojením, stejně tak jako poskytováním nezávislého prostoru pro různé občanské iniciativy a aktivity pro mládež od 14 do 21 let.

<http://www.vilnius.lt/kultura/kultura/centrbibl.htm>

Polsko

Local Information Database (LID – Místní informační databáze – BIL – Baza Informacji Lokalnej)

LID služba dostupná na internetu. Zajišťuje snadný přístup k informacím o této provincii.

<http://www.wojewodztwo-wm.pl/>

Spojené království

Electronic voting (Elektronické hlasování)

V únoru 2002 oznámila vláda Spojeného království pilotní projekty pro elektronické hlasování, které bude zahrnovat knihovny.

<http://www.local-regions.detr.gov.uk/egov/modern/>

seamlessUK (Spojené království bez mezer)

Loterie financovala projekt, který poskytuje informační bránu občanům s přístupem bez mezer pro veřejnost k informacím obce a místní správy společně s celostátními informacemi, kontrolované podle kvality a vyhledatelné podle předmětu a místa.

<http://muckle.hostedbyfdi.net:8080/seamlessuk.info/index.html>

UKonline (Spojené království online)

Interaktivní portál ke službám vlády Spojeného království, zahrnující propojení na vládní webovské stránky.

<http://www.ukonline.goc.uk/>

Zkratky:

IST - Information Society Technology= technologie informační společnosti

NGO- Non-Government Organisation= nevládní organizace

CEE- Central and Eastern Europe = střední a východní Evropa

IT- Information Technology=informační technologie